



Sobór w Trydencie i walka z reformacją

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Audiobook](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: dostępny w internecie: W służbie ciemnoty, czyli indeks ksiąg zakazanych – Racionalista.pl.
- Źródło: *Sobór Trydencki: Dekret o Najświętszym Sakramencie Eucharystii - przeistoczenie (sesja 13 - za papieża Juliusza III, 11 X 1551)*, Za: H. Olszar, Historia Kościoła powszechnego. Od nowożytności do współczesności. Materiały do ćwiczeń, Katowice 2015, str. 40.
- Źródło: *Historia powszechna XIV–XV w. Wybór tekstów źródłowych*, oprac. Marian Małowist przy udziale B. Geremka i A. Wyrobisza, Warszawa 1954, s. 283–284.

- Źródło: *Wiek XVI–XVIII w źródłach*, oprac. M. Sobańska-Bondaruk, S.B. Lenard, Warszawa 1999, s. 133.

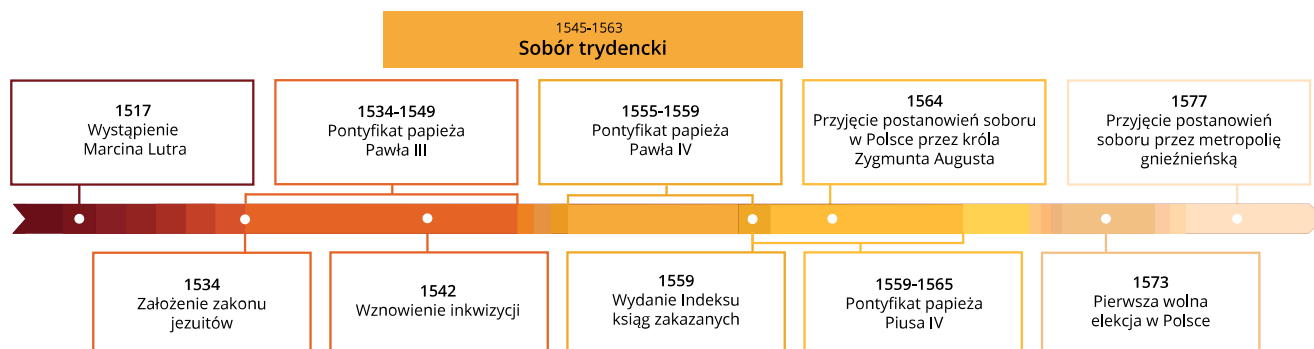


Sobór w Trydencie i walka z reformacją

Kracker János Lukács, *Sobór Trydencki*, liceum w Egerze.

Źródło: Pásztörperc at Hungarian Wikipedia, fresk, detal, Wikimedia Commons, licencja: CC BY-SA 2.5.

Kościół katolicki bardzo opieszale reagował na wystąpienie Marcina Lutra w 1517 r., traktując je jako kolejny z wielu sporów między mnichami o drugorzędne kwestie teologiczne. Pierwsze działania nie wybiegały poza wcześniejszą praktykę – były wezwaniami do ponownego przemyślenia poglądów i odwołania ich w części niezgodnej z doktryną katolicką. Gdy to nie odniosło skutku, papież sięgnął po bardziej categoryczne środki: potępienie i ekskomunikę, ale one także nie przyniosły oczekiwanych efektów. Powoli w Kościele katolickim krystalizowało się przekonanie, że problem, który przyczynił się do wystąpienia Lutra, jest poważny i wymaga gruntownej reformy wewnętrznej, a nie tylko zwalczania herezji tradycyjnymi i coraz mniej skutecznymi metodami.



Źródło: Contentplus.sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Twoje cele

- Opiszysz sytuację w Kościele katolickim i Kurii Rzymskiej przed zwołaniem soboru trydenckiego.
- Wyjaśnisz genezę soboru trydenckiego i kluczowe problemy utrudniające jego działalność.
- Ocenisz działalność Świętej Inkwizycji, Towarzystwa Jezusowego oraz znaczenie Indeksu ksiąg zakazanych.
- Przedstawisz kluczowe postanowienia soboru trydenckiego i ocenisz ich wpływ na dalsze dzieje Kościoła katolickiego.

Przeczytaj

Pierwsze reformy

Postępy reformacji zmusiły kurię rzymską do działania. Pierwsze reformy wdrożył Alessandro Farnese, który zasiadał na tronie papieskim w latach 1534–1549 jako Paweł III. On także nie był wolny od przywar swoich poprzedników, znany był m.in. z [nepotyizmu](#), a jego działania skupiały się na utrzymaniu niezależności politycznej od cesarza Karola V. Przeprowadził reformę administracji rzymskiej, przede wszystkim kancelarii i trybunału do spraw kościelnych najwyższej wagi, zwanego [Rotą Rzymską](#).



Alessandro Farnese (1468–1549), od 1534 r. papież Paweł III. W jaki sposób malarz przedstawił głowę Kościoła katolickiego? Porównaj ten wizerunek ze współczesnym wyglądem papieży.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Za pontyfikatu Pawła III działalność wznowiła (w 1542 r.) [inkwizycja](#), czyli instytucja mająca wyszukiwać, nawracać i karać [heretyków](#). Na czele zreformowanej inkwizycji rzymskiej stało Święte Oficjum – centralny organ, w skład którego wchodziło sześciu kardynałów. Trybunał inkwizycyjny składał się z dominikanów i mógł działać na terenie każdego kraju. Początkowo działania inkwizycji były wymierzone w heretyckie książki, ale szybko objęły również ludzi, w tym również biskupów i kardynałów. Postępem reformacji miało również przeciwdziałać wydanie w 1559 r. [Indeksu ksiąg zakazanych](#) (łac. *Index librorum prohibitorum*), czyli spisu książek, których nie wolno było czytać katolikowi. Znalazły się w nim m.in. dzieła Erazma z Rotterdamu oraz *O obrotach sfer*

niebieskich Mikołaja Kopernika. Indeks i zreorganizowana inkwizycja miały służyć wzmocnieniu katolicyzmu, utrzymaniu wśród wiernych postawy filozoficznej uznanej przez Kościół i zwalczaniu wszelkich odchyłeń od kościelnej interpretacji podstawowych zasad wiary katolickiej.

Rola Pawła III w historii Kościoła katolickiego nie jest jednoznaczna. Z jednej strony zapoczątkował odnowę Kościoła, m.in. zreformował kolegium kardynalskie i kurię rzymską, utworzył kongregację do spraw inkwizycji, zatwierdził nowe zakony, w tym zakon jezuitów, i zwołał [sobór powszechny](#) w Trydencie. Z drugiej – prowadził tryb życia typowy dla

papieży renesansu i uprawiał nepotyzm, m.in. stworzył dla swojego syna Piera Luigiego z części ziem Państwa Kościelnego księstwo Parmy i Piacenzy.

Odnowa życia zakonnego i rola zakonów

W walce z rozprzestrzeniającą się reformacją władze kościelne dużą rolę przypisywały zakonom. Szczególnie szeroki oddźwięk miała działalność kapucynów, którzy dzięki wewnętrznej reformie, silnie akcentującej życie w ubóstwie, stworzyli wzór zakonnika cieszącego się dużym autorytetem w społeczeństwie. Prężnie działał również zakon karmelitanek, zreformowany przez Teresę z Ávili, oraz karmelitów, zreorganizowany przez Jana od Krzyża. Symbolem kontrreformacji okazał się jednak zupełnie nowy zakon – **Towarzystwo Jezusowe** – znany pod nazwą jezuitów. Założył go w 1534 r. były żołnierz Ignacy Loyola. Zadaniem jezuitów była obrona autorytetu papieża i interesów kurii rzymskiej w krajach katolickich oraz odzyskiwanie wpływów Kościoła katolickiego w państwach ogarniętych reformacją, a także nawracanie pogan. Ponadto jezuita zajmowali się edukacją oraz działalnością wydawniczą. Zakon jezuitów był silnie scentralizowany, a zakonnicy składali dodatkowy ślub – wypełniać bez ociągania każdy rozkaz papieża. Dzięki temu zakon jezuitów stał się ważnym narzędziem w walce z reformacją.

Sobór trydencki



Elia Naurizio, *Kongregacja generalna na soborze trydenckim*, 1633 r.

Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Najważniejszą decyzją Pawła III stało się zwołanie soboru powszechnego, który obradował w Trydencie w latach 1545–1563. Jego celem było odnowienie dyscypliny kościelnej, wyłączenie herezji i zaprowadzenie pokoju w całym Kościele. Sobór trydencki obradował w trzech sesjach oddzielonych dwiema kilkuletnimi przerwami. Na jego przebieg przemożny wpływ miała sytuacja polityczna w Europie, a zwłaszcza konflikt pomiędzy cesarzem Karolem V a królem Francji Franciszkiem I, który przeszedł do historii pod nazwą wojen włoskich. Nawet po ich zakończeniu wzajemne animozje władców i hierarchów kościelnych ze zwaśnionych państw

utrudniały przeprowadzenie obrad i podjęcie konstruktywnych decyzji.

W 1555 r. papieżem został kardynał Giovanni Pietro Caraffa, który przyjął imię Pawła IV. Zanim został głową Kościoła katolickiego, wykazywał się dużą aktywnością na polu kontrreformacji. Od 1536 r. kierował inkwizycją i opracował pierwszy Indeks ksiąg

zakazanych. Był zdecydowanym zwolennikiem reformy Kościoła, ale bez odwoływania się do soboru powszechnego - chciał je oprzeć właśnie na działalności inkwizycji. Zdecydowanie zwalczał protestantyzm i jest uważany za pierwszego papieża kontrreformacji.

Prace soborowe nabrały tempa dopiero za pontyfikatu Piusa IV (1559–1565). Nowy papież zaczął reformy od swojego otoczenia: walcząc z nepotyzmem, doprowadził nawet do skazania przez inkwizycję obdarzonych godnościami krewnych poprzedniego papieża. To stanowcze działanie wobec krytykowanej przez wiernych patologii przysporzyło mu zwolenników i ułatwiło zabiegi o wznowienie obrad soboru. Sobór trydencki wzmocnił autorytet i władzę papieską. Uregulował procedurę powoływania biskupów oraz nakazał im przebywanie w swoich diecezjach, zakazując jednocześnie ich gromadzenia w jednym rękę. Wprowadzono wizytacje diecezji przez biskupa oraz wymóg odbywania **synodów** diecezjalnych. Zachowano obowiązek **celibatu**, wdrożono zmiany w strukturze zakonów, a także obowiązek utrzymywania seminariów duchownych we wszystkich diecezjach. Sobór nakazywał proboszczom, aby raz w roku odwiedzili w domach wszystkich swoich wiernych i prowadzili ich spisy w metrykach parafialnych.

Wśród najważniejszych postanowień w sferze dogmatycznej było podtrzymanie zasady, że tylko Kościół ma prawo interpretować Biblię. Za źródło wiary oprócz Pisma Świętego uznano całą tradycję katolicką, podkreślono również rolę świętych jako pośredników między wiernymi a Bogiem. Potępiono za to głoszoną przez Kalwina teorię **predestynacji**, uznając, że drogą do zbawienia oprócz wiary są też dobre uczynki, jałmużna i post. Tekst Pisma Świętego, występującego w wielu wersjach, został ujednolicony, utrzymano dotychczasowe poglądy na temat grzechu pierworodnego i **sakramentów**, m.in. nierozzerwalność małżeństwa. Podejmowanie decyzji w wielu sprawach sobór trydencki pozostawił papieżowi, dlatego też biskupi Rzymu dosyć szybko po zakończeniu obrad ogłosili szereg ważnych dokumentów. Główne **dogmaty** streszczono w *Trydenckim wyznaniu wiary*. Na codzienne życie wiernych duży wpływ miały: reforma mszy świętej, unifikująca liturgię w całym Kościele katolickim, oraz wprowadzenie nowego **katechizmu** i **brewiarza**.

“ ***Sobór Trydencki: Dekret o Najświętszym***

Sakramencie Eucharystii - przeistoczenie (sesja 13 -



Portret Piusa IV, autor z kręgu Tycjana.
Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

za papieża Juliusza III, 11 X 1551)

Ponieważ Chrystus, nasz Odkupiciel, powiedział, że prawdziwie ciałem Jego było to, co podawał pod postacią chleba, w Kościele Bożym zawsze istniało przekonanie, które święty sobór wyraża dzisiaj na nowo, że przez konsekrację chleba i wina dokonuje się przemiana całej substancji chleba w substancję Ciała Chrystusa, naszego Pana, i całej substancji wina w substancję Jego Krwi. Święty Kościół katolicki słusznie i właściwie nazwał tę przemianę *preistoczeniem* [transsubstantiatio].

Źródło: *Sobór Trydencki: Dekret o Najświętszym Sakramencie Eucharystii - preistoczenie (sesja 13 - za papieża Juliusza III, 11 X 1551)*, Za: H. Olszar, Historia Kościoła powszechnego. Od nowożytności do współczesności. Materiały do ćwiczeń, Katowice 2015, str. 40.

Polecenie 1

Porównaj Dekret o Najświętszym Sakramencie Eucharystii z poglądami na temat Eucharystii Lutra i Kalwina (wykorzystaj dowolne źródła informacji).

Posoborowa rzeczywistość

Ostatecznie wszystkie dekry zostały przez sobór przegłosowane 4 grudnia 1563 r. i w następnym roku zatwierdzone przez Piusa IV. Nie od razu jednak zaakceptowali je władcy poszczególnych państw katolickich. Bez zwłoki przyjęły je państwa włoskie i Portugalia, a władca Hiszpanii Filip II zrobił to z zastrzeżeniem, że ich realizacja nie może naruszać jego monarszych uprawnień. Cesarz Maksymilian II zgodził się na uznanie części dekretów trydenckich dotyczących wiary. W Polsce król Zygmunt August przyjął postanowienia soboru już w 1564 r., jednak w metropolii gnieźnieńskiej wystąpiły trudności z zatwierdzeniem uchwał soborowych - zaakceptowano je na synodzie dopiero w roku 1577. We Francji postanowienia soborowe spotkały się z silnym oporem hierarchów kościelnych - zakaz łączenia beneficjów uderzał w ich dochody. Nieufnie traktowano też dekry dotyczące wiary, bo ich przyjęcie zamykało drogę do porozumienia z hugenotami - francuskimi ewangelikami. Ostatecznie zaczęto je wprowadzać w życie dopiero w XVII w., i to tylko częściowo.

Reformy trydenckie szybko zaczęły przynosić pozytywne skutki. Obowiązek zakładania [seminariów](#) i nakaz systematycznego wizytowania parafii (rzetelnie wypełniany przez biskupów) przyczynił się do poprawy jakości kształcenia oraz wzrostu dyscypliny kleru, a to przekładało się na jakość życia religijnego wiernych. Nowe pokolenie dobrze przygotowanych proboszczów wychowywało swoich parafian w duchu pobożności,

natomiast rozwijające się szkolnictwo parafialne i zakonne poszerzało grono ludzi wykształconych.



Ceremonia ogłoszenia wyroków przez inkwizycję w Madrycie w 1680 r. w obecności króla Karola II na obrazie Francisca Rizi z 1683 r. Jakie wnioski o znaczeniu tej instytucji można wysnuć na podstawie obrazu?
Źródło: Wikimedia Commons, domena publiczna.

Przeprowadzone reformy spowodowały, że Kościół katolicki wzmocnił się wewnętrznie i mógł przystąpić do bardziej skutecznej walki z reformacją. Dzięki temu udało się zahamować jej dalszy rozwój i znacznie osłabić jej wpływ w krajach katolickich. Nie udało się jednak odzyskać pełni wpływów w tych krajach, w których wcześniej wyznania zreformowane zyskały status religii panującej.

Słownik

brewiarz

(łac. *brevis* - krótki, zwięzły) urzędowa modlitwa, zbiór modlitw, które każdy kapłan katolicki musi odmawiać codziennie pod rygorem grzechu śmiertelnego

celibat

(łac. *caelibatus* - bezżeństwo) bezżenność praktykowana przez osoby duchowne, czasem przez świeckie, składające śluby czystości; w niektórych religiach, np. Kościele katolickim, celibat obowiązuje zakonników i osoby pełniące funkcje kapłańskie

dogmat

prawda wiary, teza religijna, zdefiniowana na soborach lub przez papieży i podana urzędowo do wierzenia pod rygorem utraty zbawienia

doktryna religijna

(łac. *doctrina*) całokształt twierdzeń religijnych, które uznaje się w danej religii
ekskomunika

(łac. *excommunicare*) najwyższa kara kościelna, polegająca na wykluczeniu z życia
Kościoła

heretyk

(łac. *haeresis* - herezja) wyznawca poglądów religijnych sprzecznych z dogmatami religii
panującej

katechizm

(łac. *catechismus*) skrótowe zestawienie doktryny chrześcijańskiej
nepotyzm

(franc. *népotisme*; łac. *nepos* - bratanek, siostrzeniec) faworyzowanie członków rodziny
przy obsadzaniu stanowisk i przydzielaniu godności

sakrament

(p.łac. *sacramentum*) w chrześcijaństwie nazwa głównych rytualnych środków uzyskania
łaski uświęcającej

seminarium duchowne

(łac. *seminarium*) kościelny zakład dydaktyczny, kształcący duchownych

sobór powszechny

(ros. *собор, sobor*) zgromadzenie ogółu biskupów Kościoła katolickiego, obradujących
nad sprawami całego Kościoła

Rota Rzymska

oficjalnie Trybunał Roty Rzymskiej (łac. *Tribunal Rotae Romanae*) obok Sygnatury
Apostolskiej i Penitencjarii Apostolskiej jeden z trybunałów w Kurii Rzymskiej. Rota
istnieje od 1331, a w obecnej formie od 1908, zgodnie z konstytucją papieża Piusa
X *Sapienti consilio*.

Inkwizycja

(łac. *Inquisitio* – śledztwo, badanie) nazwa instytucji śledczo-sądowniczej Kościoła
katolickiego działającej od XIII do XIX wieku, utworzonej w celu wyszukiwania,
nawracania i karania heretyków w oparciu o postanowienia ujęte w dokumentach
soborowych, synodalnych oraz bullach papieskich.

Indeks ksiąg zakazanych

(łac. *Index librorum prohibitorum* lub *Index Expurgatorius*) opracowywany i ogłaszany
przez Kościół katolicki spis dzieł, których nie wolno było czytać, posiadać

i rozpowszechniać bez zezwolenia władz kościelnych. W indeksie umieszczane były publikacje uznane za niezgodne z doktryną katolicką, wśród nich znalazły się też dzieła naukowe i filozoficzne, m.in. Galileusza, Immanuela Kanta, Kartezjusza, Keplera, Mikołaja Kopernika, Monteskiusza, Andrzeja Frycza Modrzewskiego czy Woltera.

Towarzystwo Jezusowe

(łac. *Societas Iesu*) inaczej jezuici – męski papieski zakon apostolski założony przez Ignacego Loyolę. Cechą charakterystyczną jego charyzmatu jest dyspozycyjność do służenia papieżowi we wszelkich możliwych dziedzinach, a zwłaszcza w zadaniach najtrudniejszych; w związku z tym nie ma ściśle ustalonego zakresu działania, gdyż wyznaczają go znaki czasu.

predestynacja

(łac. *praedestinatio*) doktryna teologiczna wyrażająca pogląd, że Bóg zaplanował wszystkie wydarzenia, włącznie z ostatecznym zbawieniem lub potępieniem duszy

synod

(gr. *synodeuein, syn-hodos* – odbywać razem drogę) w Kościele katolickim oznacza zjazd biskupów i duchownych jednej diecezji, metropolii czy całego kraju

Słowa kluczowe

sobór trydencki, Aleksander Farnese, Paweł III, Karol V, Święte Oficjum, trybunał inkwizycyjny, inkwizycja, Indeks ksiąg zakazanych, Towarzystwo Jezusowe, jezuici, Ignacy Loyola, Pius IV, Filip II, Ferdynand I

Bibliografia

Wiek XVI-XVIII w źródłach. Wybór tekstów źródłowych z propozycjami metodycznymi dla nauczycieli historii, studentów i uczniów, oprac. M. Sobańska-Bondaruk, S. B. Lenard, Warszawa 1999.

Ks. H. Olszar, *Historia Kościoła powszechnego. Od nowożytności do współczesności. Materiały do ćwiczeń*, Katowice 2015.

Historia powszechna XIV-XV w. Wybór tekstów źródłowych, oprac. M. Małowist przy udziale B. Geremka i A. Wyrobisza, Warszawa 1954.

Audiobook

Polecenie 1

Zapoznaj się z audiobookiem. Wyjaśnij, w jaki sposób sobór trydencki ostatecznie rozstrzygnął kwestię odpustów?

Zwołany przez papieża Pawła III sobór trydencki potępił naukę Lutra i kalwińską predestynację, a przede wszystkim nadał Kościołowi katolickiemu porządek w sferze doktrynalnej i dyscyplinarnej. Wśród licznych dokumentów soborowych jeden dotyczył sporu o odpusty – sporu, który zapoczątkował ruch reformacyjny.

„(...) Kościół wyklucza natomiast ze swej społeczności tych, którzy twierdzą, że odpusty są bezużyteczne i tych, którzy odmawiają Kościołowi władzy ich udzielania.

(...)

Pragnąc usunąć i naprawić nadużycia, które wkradły się do praktyki udzielania odpustów, i z powodu których wspaniałe słowo »odpust« staje się dla heretyków bluźnierstwem, ogólnie postanawia w tym dekrete, że należy gruntownie zwalczać wszelkie niegodne metody zdobywania odpustów dla zysku, skąd wynikają liczne nadużycia wśród ludu chrześcijańskiego”.

Hierarchowie Kościoła katolickiego dostrzegali potrzebę poprawy dyscypliny wśród duchowieństwa. W tej sprawie kluczowe rozstrzygnięcia zostały zawarte w Dekrecie o reformie duchowieństwa. Posłuchajmy jego fragmentów.

„Ponieważ jednak znajdują się w obecnych czasach niektórzy tacy – co jest bardzo ubolewania godną rzeczą – którzy własnego zbawienia niepomini, a sprawy ziemskie nad niebieskie i ludzkie nad boskie przenosząc, błąkają się po różnych dworach lub zajęci sprawami świeckimi, zaniedbują owczarnię i pieczę nad powierzonymi sobie owieczkami, przeto sobór św. postanawia wznović dawne przepisy, skierowane przeciw nie przebywającym w swych diecezjach, a które skutkiem niegodziwości czasów i ludzi poszły w zupełne niemal zapomnienie; wznawia więc je mocą

niniejszego dekretu, a dla tym pewniejszego przebywania biskupów w swych diecezjach oraz celem poprawy obyczajów w Kościele ustala się je i zatwierdza w następujący sposób: Jeżeli ktoś z kościoła patriarchalnego, prymarialnego, metropolitalnego lub katedralnego, który został mu powierzony z jakiegokolwiek tytułu, przyczyny, imienia lub prawa, przez sześć bez przerwy miesięcy bawi poza swą diecezją bez prawnych przeszkód lub słusznych i racjonalnych przyczyn, ten podpada prawnie karze utraty czwartej części dochodów rocznych, która przez starszych kościoła użyta będzie na uposażenie kościołów i wsparcie miejscowych ubogich. A jeżeli jeszcze przez następnych sześć miesięcy będzie dalej nieobecny, utraci tym samym dalszą czwartą część dochodów, która w podobny sposób ma być użytą”.

Syntezą doktryny katolickiej było trydenckie wyznanie wiary. Oto jego wybrane ustępy:

„Najochotniej uznaję i przyjmuję to, co Apostołowie i Kościół podają do wierzenia, oraz wszystkie tegoż Kościoła zwyczaje i ustawy.

Podobnie przyjmuję Pismo św[ięte] według tego znaczenia, w jakim je pojmowała i pojmuje święta Matka Kościół, do którego należy wydanie sądu o prawdziwym znaczeniu i wyjaśnianiu Pisma św[iętego]. Nigdy nie będę go pojmował i wyjaśniał inaczej, jak zgodnie z jednomyślnym przekonaniem Ojców.

Wyznaję także, że siedem jest w prawdziwym i właściwym tego słowa znaczeniu sakramentów Nowego Prawa, ustanowionych przez Pana naszego Jezusa Chrystusa dla zbawienia rodzaju ludzkiego, chociaż nie w tym sensie, by wszystkie były każdemu niezbędne. Są nimi: chrzest, bierzmowanie, Eucharystia, pokuta, sakrament chorych, kapłaństwo i małżeństwo (...).

Uznaję i przyjmuję wszystko w całości i każdą rzecz z osobna, co zostało określone i ogłoszone na świętym Soborze Trydenckim na temat grzechu pierworodnego i usprawiedliwienia.

Wyznaję również, że we Mszy świętej ofiaruje się Bogu prawdziwą, właściwą, przebłagalną Ofiarę za żywych i umarłych oraz że w Najświętszym Sakramencie Eucharystii jest prawdziwie, rzeczywiście i istotnie obecne Ciało i Krew wraz z Duszą i

Bóstwem Pana naszego Jezusa Chrystusa, że tam dokonuje się przemiana całej substancji chleba w Ciało i całej substancji wina w Krew, którą to przemianę katolicki Kościół nazywa przeistoczeniem. Wyznaję także, iż nawet pod jedną tylko postacią przyjmujemy całego i nie umniejszonego Chrystusa oraz prawdziwy sakrament.

Wierzę niezachwianie, że istnieje czyściec i że duszom tam zatrzymanym pomagać może wstawiennictwo wiernych. Wierzę również, że należy czcić i wyznawać świętych, królujących razem z Chrystusem, którzy ofiarują za nas modlitwy swe Bogu i których relikwie trzeba czcią otaczać. Uznaję też, że Chrystus Pan udzielił Kościołowi władzy nadawania odpustów i że korzystanie z nich jest bardzo zbawienne dla wiernych”.

Źródło:

Wiek XVI-XVIII w źródłach. Wybór tekstów źródłowych z propozycjami metodycznymi dla nauczycieli historii, studentów i uczniów, oprac. M. Sobańska-Bondaruk, S. B. Lenard, Warszawa 1999, str. 136.

Ks. H. Olszar, *Historia Kościoła powszechnego. Od nowożytności do współczesności. Materiały do ćwiczeń*, Katowice 2015, str. 42-43.

Polecenie 2

Jaką rolę, w świetle cytowanych dokumentów, miało odgrywać duchowieństwo i Kościół instytucjonalny w życiu wiernych?

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:   

Ćwiczenie 1

Uzupełnij zdania.



Ćwiczenie 2

Wymienione wydarzenia ułóż w kolejności chronologicznej



- początek soboru trydenckiego
- ustanowienie inkwizycji rzymskiej
- ogłoszenie Indeksu ksiąg zakazanych
- zakończenie soboru trydenckiego
- powstanie zakonu jezuitów

Ćwiczenie 3

Dokończ zdanie, przenosząc odpowiedni element.



życie w całkowitej izolacji., zbrojną walkę z innowiercami., życie w ubóstwie.,
postuszeństwo wobec papieża.

Jezuici składali typowe śluby zakonne, a ponadto ślubowali

.....

Ćwiczenie 4

Wskaż dwie decyzje soboru trydenckiego.



Ćwiczenie 5

Przyporządkuj wymienione państwa do odpowiednich kategorii.



Ćwiczenie 7



Przeczytaj tekst źródłowy, a następnie na podstawie jego treści i własnej wiedzy wykonaj zamieszczone pod nim polecenia.

” Wstęp do Indeksu ksiąg zakazanych

Przez stulecia Kościół święty był ofiarą prześladowań, z wolna pomnażających szeregi bohaterów, którzy wiarę chrześcijańską pieczętowali własną krwią; ale dzisiaj piekło wspiera straszniejszy jeszcze oręż przeciw Kościołowi, zdradliwy, banalny i szkodliwy: złowrogą maszynę drukarską. Nie było w przeszłości większego zagrożenia spoistości Kościoła i moralności, zatem święty Kościół nigdy nie zaprzestanie podtrzymywać tej świadomości wśród chrześcijan [...]. Kościół ustanowiony został przez Boga, jako nieomylny przewodnik dla wiernych i z tego powodu, wyposażony w niezbędną władzę, nie może uczynić inaczej; ma obowiązek, a w konsekwencji uświęcone prawo, do zapobiegania, jakkolwiek zamaskowanym, błędom i zgorszeniu trzody Jezusa Chrystusa. [...] Nie wolno również twierdzić, że zakaz dotyczący szkodliwych książek jest naruszeniem wolności, kampanią przeciwko światłu prawdy, oraz że „Lista” jest występkiem przeciw erudycji i nauce [...]. Ateistyczne i niemoralne książki są często pisane w ujmującym stylu, poruszają tematy pobudzające żądze cielesne, zarozumiałość ducha i zawsze są zamierzone jako ziarno zepsucia w umysłach i sercach czytelników, przez swą ozdobność i chwytliwość; dlatego Kościół, jako troskliwa matka, strzeże wiernych przez stosowne zakazy, ażeby nie przykładali warg do czary z trucizną. Nie z lęku przed światłem Kościół zabrania czytania pewnych książek, ale z ogromnej gorliwości, rozgorzałej przez Boga, nie toleruje utraty dusz wiernych, nauczając, że człowiek upadły w pierwotnej prawości, ulega silnej skłonności do zła, a zatem znajduje się w potrzebie opieki i ochrony.

Źródło: W służbie ciemnoty, czyli indeks ksiąg zakazanych – Racjonalista.pl.

Ćwiczenie 8



Przeczytaj obydwie teksty źródłowe (A i B) i określ, czy dotyczą one tego samego soboru. Uzasadnij odpowiedź, odwołując się do treści obu źródeł.

Źródło A

” *Historia powszechna XIV–XV w. Wybór tekstów źródłowych*

Następnie w sobotę w oktawę świętych apostołów Piotra i Pawła, to jest dnia 6 lipca, mistrz Jan Hus, uczony wykładowca teologii, mąż sławny z życia i obyczajów, wierny głosiciel Pisma św. został przez sobór [...] bezprawnie skazany na śmierć i potępiony na podstawie fałszywego świadectwa złożonego przez mistrza Štěpana Páleče, doktora teologii i Michała de Causis, proboszcza św. Wojciecha z Nowego Miasta Praskiego, [na skutek] nieustannych napaści ze strony kleru czeskiego i oskarżeń króla Zygmunta. Nie dano mu sprawiedliwego posłuchania, by dowiódł swej niewinności. Pozbawiono go też urzędu kapłańskiego na otwartym posiedzeniu soboru i władza duchowa przekazała go władzy świeckiej. Wyprowadzono go poza miasto [...] i na łące spętanego uwiązano do słupa ociosanego na kształt grubego pala i wbitego w ziemię; obłożono snopkami słomy i wiązkami drzewa i spalono. Podczas tego śpiewał on radośnie: „Chryste, Synu Boga żywego!”

Źródło: *Historia powszechna XIV–XV w. Wybór tekstów źródłowych*, oprac. Marian Małowist przy udziale B. Geremka i A. Wyrobisza, Warszawa 1954, s. 283–284.

Źródło B

” *Wiek XVI–XVIII w źródłach*

W imię Świętej i Niepodzielnej Trójcy, Ojca i Syna, i Ducha św. Amen.
W roku od urodzenia tegoż pana naszego Jezusa Chrystusa 1545, dnia

13 miesiąca grudnia, tj. w niedzielę trzecią adwentu [...], gdy zasiadał na stolicy błog. Piotra księcia apostołów największy w Chrystusie ojciec i pan nasz z opatrności bożej papież Paweł III, w 12 roku jego pontyfikatu zaczął się święty ekumeniczny i powszechny sobór trydencki pod prezydenturą w imieniu tegoż najśw. Pana naszego papieża i św. Stolicy Apostolskiej.

Źródło: *Wiek XVI-XVIII w źródłach*, oprac. M. Sobańska-Bondaruk, S.B. Lenard, Warszawa 1999, s. 133.

Dla nauczyciela

Autor: Martyna Wojtowicz

Przedmiot: Historia 2022, Historia

Temat: Sobór w Trydencie i walka z reformacją

Grupa docelowa:

Szkoła ponadpodstawowa, liceum ogólnokształcące, technikum

Podstawa programowa:

zakres podstawowy

XVI. Reformacja i jej skutki.

Uczeń:

2) wyjaśnia rolę soboru trydenckiego i opisuje różne aspekty reformy Kościoła katolickiego;

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- opisuje sytuację w Kościele katolickim i Kurii Rzymskiej przed zwołaniem soboru trydenckiego.
- wyjaśnia genezę soboru trydenckiego i kluczowe problemy utrudniające jego działalność.
- ocenia działalność Świętej Inkwizycji, Towarzystwa Jezusowego oraz znaczenie Indeksu ksiąg zakazanych.
- przedstawia kluczowe postanowienia soboru trydenckiego i ocenia ich wpływ na dalsze dzieje Kościoła katolickiego.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- rozmowa nauczająca z wykorzystaniem ćwiczeń interaktywnych;
- analiza materiału źródłowego (porównawcza);
- dyskusja.

Formy pracy:

- praca indywidualna;
- praca w parach;
- praca w grupach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami, słuchawkami i dostępem do internetu;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda;
- telefony z dostępem do internetu.

Przebieg lekcji

Faza wstępna:

1. Wyświetlenie na tablicy tematu zajęć, ustalenie celu lekcji i kryteriów sukcesu.
2. Nauczyciel inicjuje rozmowę wprowadzającą w temat lekcji.

Faza realizacyjna:

1. Podział klasy na trzy grupy. Każda z nich opracowuje fragment materiału z sekcji „Przeczytaj”:
 - Grupa 1: – Pierwsze reformy
 - Grupa 2: – Sobór trydencki
 - Grupa 3: – Posoborowa rzeczywistość.

Po zakończeniu pracy przedstawiciele zespołów prezentują przydzielone zagadnienie. Pozostali uczniowie sporządzają notatki, mogą zadawać pytania i weryfikować przedstawione informacje.

2. Praca z audiobookiem. Wybrana osoba czyta polecenie 1 „Zapoznaj się z audiobookiem. Wyjaśnij, w jaki sposób sobór trydencki ostatecznie rozstrzygnął kwestię odpustów?”. Po zapoznaniu się z materiałem uczniowie dzielą się na grupy i opracowują odpowiedzi. Po ustalonym wcześniej czasie przedstawiciel wskazanej (lub zgłaszającej się na ochotnika) grupy prezentuje propozycję odpowiedzi, a pozostali uczniowie ustosunkowują się do nich.

3. W kolejnym kroku uczniowie wykonują w parach polecenie 2. Wyjaśniają, jaką rolę, w świetle cytowanych dokumentów, miało odgrywać duchowieństwo i Kościół instytucjonalny w życiu wiernych. Wylosowana para omawia swoją propozycję odpowiedzi. Nauczyciel w razie potrzeby uzupełnia je, udzielając także uczniom informacji zwrotnej.
4. Nauczyciel przechodzi do sekcji „Sprawdź się”. Zapowiada uczniom, że w kolejnym kroku będą rozwiązywać ćwiczenia – od najprostszych do najtrudniejszych – i będą to robić wspólnie. Wybrana osoba czyta po kolei polecenia. Po każdym przeczytanym poleceniu nauczyciel daje uczniom określony czas na przygotowanie się, a następnie ochotnik udziela odpowiedzi. Reszta uczniów ustosunkowuje się do niej, proponując swoje pomysły. Nauczyciel w razie potrzeby koryguje odpowiedzi, dopowiada istotne informacje, udziela uczniom informacji zwrotnej.
5. Omówienie ewentualnych problemów z rozwiązaniem ćwiczeń i poleceń z sekcji „Sprawdź się”.

Faza podsumowująca:

1. Wybrany uczeń podsumowuje zajęcia, zwracając uwagę na nabyte umiejętności.
2. Nauczyciel omawia przebieg zajęć, wskazuje mocne i słabe strony pracy uczniów, udzielając im tym samym informacji zwrotnej.

Praca domowa:

1. Wykonaj w domu ćwiczenia niezrealizowane na lekcji.

Materiały pomocnicze:

Wiek XVI-XVIII w źródłach. Wybór tekstów źródłowych z propozycjami metodycznymi dla nauczycieli historii, studentów i uczniów, oprac. M. Sobańska-Bondaruk, S. B. Lenard, Warszawa 1999.

Ks. H. Olszar, *Kościół powszechny. Od nowożytności do współczesności. Materiały do ćwiczeń*, Katowice 2015.

Historia powszechna XIV-XV w. Wybór tekstów źródłowych, oprac. M. Małowist przy udziale B. Geremka i A. Wyrobisza, Warszawa 1954.

Wielka historia świata. Tomy 1-12 (praca pod patronatem Polskiej Akademii Umiejętności); Świat Książki 2004-2006.

Seria *Historia powszechna*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2011-2019.

E. Brudnik, A. Moszyńska, B. Owczarska, *Ja i mój uczeń pracujemy aktywnie. Przewodnik po metodach aktywizujących*, Wydawnictwo Jedność, Kielce 2011.

Wskazówki metodyczne:

- Cały e-materiał może być wykorzystany do realizacji zajęć metodą odwróconej klasy. Wtedy uczniowie zapoznają się z informacjami w sekcji „Audiobook” i przygotowują swoje propozycje odpowiedzi. W szkole następuje czytanie i ocena koleżeńska opracowań uczniów.